G. Drewes

In memoriam R.A. Kern, 26 september 1875-23 maart 1958. (Met portret en lijst der geschriften van R.A. Kern)

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 114 (1958), no: 4, Leiden, 345-358

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

IN MEMORIAM R. A. KERN

26. September 1875.—23 Maart, 1958

Rudolf Aernoud Kern was Leidenaar van geboortē. Hij was de tweede zoon van de vermaarde taalgeleerde H. Kern — die in 1865 te Leiden de eerste leerstoel voor het Sanskrit in Nederland was komen bezetten — en Annette Marie Thérèse Moise de Chateaux. Anders dan zijn oudere broer J. H. Kern, die een wetenschappelijke loopbaan zou volgen — hij werd hoogleraar in het Engels te Groningen en doceerde vervolgens te Leiden Nederlandse taalkunde — had zijn vader hem voor de Indische bestuursdienst bestemd. Dies bezocht hij de Hogere Burgerschool te Leiden en ging daarna studeren aan de Indische Instelling te Delft. Hier slaagde hij, de jongste van zijn jaar, in 1896 voor het grootambtenaarsexamen, en nog voor het jaar ten einde was, werd hij naar Java uitgezonden en in de rang van waarnemend aspirant-controleur bij het binnenlands bestuur tijdelijk toegevoegd aan de wnd. hoofdingspecteur voor de suiker- en rijstcultuur, het landelijk stelsel, en wat daarmee in verband staat.

R. A. Kern was niet de eerste van zijn geslacht, die een Indische loopbaan volgde. Zijn grootvader was officier in het Indische leger geweest en zijn vader was in Poerworedjo geboren en had zijn eerste kinderjaren in Indonesië doorgebracht. Diens studie van het Sanskrit had hem enige jaren naar India gevoerd, maar Indonesië, nimmermeer door hem betreden, was hem blijven boeien, en het ging ook deel uitmaken van zijn arbeidsveld, toen hij naast het Sanskrit al spoedig het Oudjavaans in de kring van zijn studiën betrok. Men sprak in die tijd nog van Kawi, en van de taal, die onder deze naam doorging, had men in wijde kring veelal nog een door fundamentele misvattingen beheerste voorstelling. Met name de verhouding ervan tot het Sanskrit was velen nog volstrekt onklaar; reeds uit dien hoofde lag hier voor de Sanskritist Kern een aantrekkelijke taak. Zijn streven, het Oudjavaans te verstaan, bracht hem tot de vergelijkende studie van de Indonesische talen, welke, door Van der Tuuk wetenschappelijk aangevat en in nieuwe banen geleid, door Kerns toedoen grotelijks is bevorderd.

De zeer jeugdige wnd. aspirant-controleur, die in 1896 in de Preanger regentschappen zijn Indische carrière aanving, had dus inderdaad de wetenschappelijke belangstelling voor het land van zijn inwoning „van huis uit meegebracht”. Hij volstond dan ook niet met zich aan zijn ambtsbezigheden te wijden, maar begon aanstonds aandacht te schenken aan de taal en de letterkunde, de zeden en de gebruiken der Soendanezen en aan de geschiedenis van de Soendalanden. Dank zij de gelukkige omstandigheid dat hij de eerste periode van zijn diensttijd uitsluitend in de Preanger heeft gediend, heeft hij die belangstelling gedurende tal van jaren op een en hetzelfde terrein gericht kunnen houden en zodoende de grondslag kunnen leggen van de uitgebreide kennis van land en volk van West-Java, waarvan hij bij herhaling blijk zou geven.

Met de bevordering ging het in die tijd verre van vlot. Er was een zo groot overcompleet aan bestuursambtenaren, dat de Regering in 1897 tot sterke beperking van de uitzending overging en aankondigde, deze in 1901 en 1902 geheel te zullen staken. Dit betekende de genadeslag voor de Indische Instelling te Delft, die ultimo December 1900 haar deuren moest sluiten.

Geen wonder dus, dat het April 1900 werd alvorens Kern de toevoeging wnd. in de aanduiding van zijn functie zag verdwijnen en zich als aspirant-controleur de standplaats Tarogong, even ten N. van Garoet, zag aangewezen. Men zag hem daar in 1902 ongaarne vertrekken, toen hij tot controleur te Bodjong lopang, in de Djampang (de bergstreek in het Z.W. van de Preanger) was benoemd. Het hem ter begeleiding van een afscheidsgeschenk aangeboden Soendase gedicht, op foliopapier geschreven en ondertekend door alle inheemse ambtenaren in zijn ressort van hoog tot laag, gewaagt althans van blijdschap over zijn promotie en van het leedwezen, gewekt door het heengaan van een rechtvaardig en humaan chef:

Ngan abdi² sadaja, bingah kaworan prihatin, bingahna minggah gamparan, geus kenging pangkat conteuleur, doepe djadi prihatin, abdi² anoe kantoen, ras emoet koe kasaejan, karaos koe abdi², noe kaemoet tina adil palamarta ... enz.

Het verblijf te Bodjong lopang zou niet van lange duur zijn. Toen Kern daar ruim een jaar in functie was geweest, dwong een ernstige ziekte, die langer verblijf in de tropen onmogelijk maakte, hem herstel te zoeken in het vaderland, en het duurde drie jaren alvorens hij opnieuw voor de Indische dienst geschikt werd bevonden.

Deze lange periode van gedwongen rust gaf hem de gelegenheid,

zijn aantekeningen te bewerken en daaruit van tijd tot tijd het een en ander in het licht te geven. Hij sprak voor het Indisch Genootschap over regeringsinmenging in de inlandse huishouding en leverde bijdragen aan het Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur en de Indische Gids, o.a. over het grootgrondbezit in de Preanger en over het landelijk stelsel in het Bantense rijk. Doch de belangrijkste vrucht van dit ziekteverlof is ongetwijfeld de lange verhandeling over het Lēmēs in het Soendaas, in dl. 59 van dit tijdschrift verschenen. Zij had, al ware het alleen vanwege haar omvang, afzonderlijke uitgave verdiend, en zou dan gemakkelijker in de handen zijn gekomen van hen voor wie zij in de eerste plaats was samengesteld, nl. al degenen die zich in hun omgang met de bevolking van het Soendaas bedienden. Het boekwerk — zo mag men het gerust noemen — handelt nl. over wat men gemeenlijk de „de taalsoorten” noemt. Walbeehm had in 1896 dit verschijnsel voor zover het Javaans aangaat besproken, het gebruik ervan beschreven en de gebezigde wisseltermen in lange lijsten vastgelegd. Kern deed dit nu voor het Soendaas, in hoofdzaak „na waarneming van 't gesproken woord” en niet op grond van de nogal eens tegenstrijdige en ook wel onjuiste opgaven der woordenboeken.

In 1906 keerde Kern naar Java terug; ditmaal werd hij echter niet in de Preanger geplaatst, doch zag zich de standplaats Patjitan, in het weinig toegankelijke en weinig bezochte Z.W. kustgebied van de residentie Madioen, toegewezen. De overgang van Europa naar deze uithoek was groot. „Er zijn van die plaatsen op Java waar de wereld schijnt stil te staan. 't Gerucht der woelende, jagende maatschappij dringt er niet door, geen menschenstroom vloeit er binnen, geen uittocht van landskinderen, aangetrokken, verblind, door den glans van de wereld daarbuiten... Wie na een langen rit, eng besloten tusschen bergen, 't stille Patjitan binnenkomt, is plots omgeven door een stilte die wij in liederen bezingen, maar niet meer gemeenzaam aan ons geslacht... De stad schijnt leeggelopen en men moet eerst wat gewend zijn om te bemerken dat stil en geruischloos 't leven toch zijn gang gaat.” Aldus de aanhef van het artikel *Uit oude bescheiden*. Die oude bescheiden zijn de stukken in het archief van Patjitan, waar de jonge controleur blijkbaar heul had gezocht bij de schimmen van het verleden, wanneer de verveling van het heden hem al te zeer begon te benauwen, en hij, lezende dat een zijner voorgangers nog half- en heel-uurs zandlopers had aangevraagd, tot de troostrijke conclusie kon komen, dat ook te Patjitan de tijd niet alleen meetbaar was, maar zelfs niet geheel en al had stilgestaan.

Aan de onderzoekende geest van Kern danken wij een beschrijving van de *wajang bèbèr* van Patjitan, van welker bestaan Hazeu gewag had gemaakt (Not. Bat. Gen. dl. XL (1902), Bijlage XVI bl. CLV noot 1). Men wist in de Mangkoenegaran te Solo zeer wel van het bestaan van deze ouderwetse wajang af, en had zelfs de eigenaar ervan, wiens familie ze nu reeds negen generaties in bezit had, herhaaldelijk naar de hofstad ontboden tot het geven van een voorstelling. Kern liet de zes rollen, waarop taferelen uit de geschiedenis van Pandji waren afgebeeld, fotograferen — wat in die dagen nog zo eenvoudig niet was, want hij moest er de bekende fotograaf Kirkdjan voor uit Soerabaja laten komen —, en reproduceerde de opnamen bij een beschrijving van het afgebeelde. De illustraties zijn niet bijster goed geslaagd; daarom is het een geluk, dat de originele foto's, door Kern kort voor zijn dood aan de verzamelingen van ons Instituut geschonken, nog te raadplegen zijn.

Uit de Patjitane tijd dateert ook het artikel over een Maleis geheimschrift, gepubliceerd in het Journal van het R. Anthropol. Institute. Dit schrift was door Laidlaw in Perak aangetroffen en door Blagden aan professor H. Kern ter ontraadseling voorgelegd. Hij heette nl., dat dit *gangga Melaju* genaamde schrift het schrift zou zijn, waarin het inhuldigingsformulier van de Maleise vorsten, de *tjiri*, geschreven zou zijn geweest alvorens het in Arabisch karakter werd overgebracht (zie deze Bijdragen, dl. 60, bl. 200); het zou dus het oude Indische schrift zijn dat bij de Maleiers in gebruik was geweest vóór de komst van de Islam. Kerns onderzoek maakte een einde aan deze illusie. Hij toonde aan, dat het geheimschrift gefabriceerd was door verticale en horizontale verdraaiing van Arabische karakters, en verder aangevuld met Javaanse schriftelementen.

Na Patjitan opnieuw West-Java, eerst als ambtenaar ter beschikking van de resident van de Preanger, daarna als controleur ter hoofdplaats. In deze jaren blijft de pen rusten, en zij wordt pas weer opgenomen, wanneer Kern zich andermaal in Europa bevindt en te 's-Gravenhage de bestuursacademie volgt.

Hij werkt mede aan de eerste jaargang van het Koloniaal Tijdschrift, welks uitgave zojuist ter hand was genomen door de Vereeniging van Ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch-Indië en verzorgt er enige tijd de rubriek: Vreemde Koloniën. Voorts levert hij openhartige en gedegen kritiek op de ver strekkende plannen tot reorganisatie van het bestuur in Ned.-Indië, opgesteld door de directeur van Binnenlands Bestuur S. de Graaff, de latere Regeringscommissaris

en Minister van Koloniën. In de aan het einde van zijn praeadvies gegeven samenvatting verklaart hij, dat de twee hoofdbeginselen van de Regering: decentralisatie en overdracht van bevoegdheden aan 't inlands bestuur op Java, zijn instemming hebben en eisen des tijds zijn. Maar, zo zegt hij, de Memorie van Toelichting (op de suppletoire begrotingspost, waarbij de middelen werden aangevraagd om een regeringscommissaris uit te zenden), heeft de sleutel tot de oplossing van deze problemen niet gevonden. De voornaamste fout was z.i. dat bij de opstelling der plannen volstrekt geen rekening was gehouden met bestaande toestanden. „Wanneer ons verteld was, dat 't plan was uitgedacht voor Tibet of „the land of nowhere” zouden wij 't ook geloofd hebben.” In 15 stellingen legde hij tenslotte zijn eigen visie op hetgeen een reorganisatie zou moeten inhouden, neer. Acht jaar later zou hij, als lid van de Commissie tot herziening van de staatsinrichting van Ned.-Indië, andermaal voor de door hem verdedigde beginselen pleiten: „(De bestuursvorm) zal... op de werkelijke toestanden moeten worden opgetrokken en kan niet *in abstracto* of naar analogie in elkaar worden gezet... Aandeel van het volk in het bestuur zij dus het wachtwoord. Maar dat volk zou slecht zijn gediend, als men eerst het oude wegvaagde en het dan de bestuurstaak in haar volle zwaarte op de schouders lei.” —

In 1914 op Java terug, werd Kern al spoedig tot assistent-resident bevorderd; zijn eerste standplaats was Brebes, vandaar ging hij naar Modjokerto. Het ambtelijke werk legde blijkbaar veel beslag op hem; hij schrijft weinig, en wie de lijst van zijn geschriften overziet, zal opmerken, dat van 1912-1921 het alles onderwerpen van praktisch belang zijn, die zijn aandacht hebben: hervorming van het inlands grondbezit, pandrecht, herendiensten, kriminele statistiek, onderwijs. Het lijkt alsof de Javaanse maatschappij, waarin hij in deze periode van zijn leven verkeerde, hem minder heeft geboeid dan de Soendase van zijn eerste bestuursjaren, waaraan hij zijn hart had verpand. „Juist de jaren tusschen 20 en 25 zijn voor 't latere leven beslissend. Een bestuursambtenaar die roeping gevoelt voor zijn werk, ziet in die periode van hoogste ontvankelijkheid des gemoeds de inlandsche wereld voor zich opengaan.” Aldus Kern in 1912, en die „hoogste ontvankelijkheid des gemoeds” liet zich nu eenmaal niet bestendigen.

Niettemin heeft het praktische bestuurswerk in het Modjokerto'se suikergebied Kern stellig bevrediging geschonken; groter bevrediging, naar men mag aannemen, dan het adviseurschap voor inlandse zaken, waartoe hij in 1920 werd geroepen, nadat Hazeu als regeringscom-

missaris voor inlandse en Arabische zaken was afgetreden en naar Nederland was teruggekeerd, ten diepste geschokt door de reactionnaire Hetze, die er na de geruchtmakende Tjimareme-zaak in de Indische pers tegen hem was ontketend. Het moeten Kerns rustig en onwrikbaar plichtsbesef zijn geweest en de overtuiging, zich op zijn nieuwe post nuttig te kunnen maken, die hem deze in het toenmalige Indië allesbehalve geziene functie hebben doen aanvaarden. Veel vreugde heeft hij er, tengevolge van allerlei omstandigheden, niet van beleefd, in het bijzonder wel omdat hij in menig opzicht met het beleid van G. G. Fock niet kon instemmen en, het oor van de landvoogd niet hebbende, wel het gevoel moest krijgen, dat het adviseurschap meer vanwege zijn ornamentele waarde dan uit hoofde van zijn nuttigheid in stand werd gehouden. Het verlaten van de grote, sombere en weinig gerieflijke ambtswoning op Kramat, in welker paviljoen het Kantoor voor Inlandse Zaken gevestigd was, heeft hem dan ook weinig hartzeer gekost. Reeds voor zijn vertrek naar het vaderland had hij zich te Leiden een huis doen kopen en daar vestigde hij zich in het voorjaar 1926, voorgoed gerepatriëerd, maar trots zijn dertigjarig verblijf in de tropen nog fris en vol arbeidslust.

De benoeming tot lector in het Soendaas aan de Leidse Universiteit (1927) opende een nieuwe, eveneens dertigjarige periode van werkzaamheid in Kerns leven. Dit lectoraat was in 1920 opengevallen, toen Kerns voorganger, die reeds in 1877 was benoemd, op 84-jarige leeftijd was overleden. Het Soendaas was dus reeds lang onder de te Leiden gedoceerde vakken vertegenwoordigd, doch het schijnt dat, met het klimmen der jaren van de functionaris, er niet veel meer gebeurde dan dat het op de Series Lectionum werd vermeld. Onderwijs in het Soendaas aan de sinds 1916 gedurende een aantal jaren voor de Indische dienst aangenomen candidaat-taalamtbenaren en de alumni van het Nederlands Bijbelgenootschap was er in de jaren 1920-1927 gegeven door Hazeu en, naar ik meen, ook wel door Snouck Hurgronje. Doch de slechte gezondheidstoestand van eerstgenoemde en het op handen zijnde emeritaat van de tweede maakten een nieuwe voorziening nodig. Kern was de aangewezen man om deze taak over te nemen; hij heeft ze, op de hem eigen nauwgezette wijze, tot de sluiting van de Leidse universiteit in de oorlogsjaren vervuld en ook na de oorlog nog een vijftal jaren waargenomen, alhoewel hij toen de zeventigjarige leeftijd reeds had overschreden.

Zijn onderwijs is echter niet tot het Soendaas beperkt gebleven. Allereerst werd hem enige tijd ook het geven van colleges over de

Islam in Indonesië opgedragen, ter aanvulling van de Islam-colleges van Snoucks opvolger Wensinck, die Indonesië niet uit eigen aanschouwing kende. Voorts werd hij, toen schrijver dezes in 1940 als gijzelaar door de Duitsers was weggevoerd, met de examens en het onderwijs in het Javaans belast, van welke taak hij zich tot de sluiting der universiteit heeft gekweten. Belangrijker echter dan deze incidentele opdrachten was zijn bemoeienis met het Makassaars en het Boeginees.

Deze twee belangrijke talen van Celebes, welker bestudering omstreeks het midden van de vorige eeuw door dr. B. F. Matthes is aangevat, zijn steeds zeer stiefmoederlijk bedeed geweest. Hoewel zij aan de gemeentelijke Indische Instelling te Delft door Niemann jarenlang waren onderwezen, met zekere voorliefde zelfs, naar men zegt, werd er voor het onderwijs daarin geen voorziening getroffen, toen de Indonesische talen tot vak van academische studie werden verheven. En op een door het bestuur van ons Instituut in 1881 tot de Tweede Kamer gericht verzoekschrift, waarin de wens werd geuit, dr. Matthes „aan het universiteitsonderwijs te verbinden”, was de regering al evenmin ingegaan als op voordien door anderen geuite wensen van dezelfde strekking. Een academisch docent voor het Makassaars en het Boeginees was er ook nadien nooit gekomen; slechts tijdens het hoogleraarschap van Jonker was er gelegenheid geweest, deze talen te beoefenen.

Kern, die deze lacune betreurde, vond daarin aanleiding, zelf de studie van de talen van Z.-Celebes ter hand te nemen, of opnieuw op te vatten, want als leerling van de Delftse Instelling zal hij de lessen van Niemann wel hebben gevolgd. Met een vijftal artikelen, verschenen tussen 1928 en 1948, heeft hij zich op het terrein van de taal- en letterkunde van Zuid-Celebes bewogen; zijn belangrijkste bijdrage tot de kennis daarvan is evenwel de grote catalogus van de Boeginese, tot de I La Galigo-cyclus behorende handschriften. Aan deze handschriftenbeschrijving, die niet minder dan 1088 blzz. groot is en in hoofdzaak betrekking heeft op de door Jonker van 1886-1896 te Makassar bijeengebrachte afschriften van de betrokken verhalen, heeft Kern jarenlang met noeste ijver gewerkt, en het was hem een grote voldoening, dat het lijvige werk nog juist voor de tweede wereldoorlog van de pers was gekomen. Dat in de hem na de oorlog verleende onderwijsopdracht de Makasaarse en Boeginese talen met name werden genoemd, ervoer hij als de, helaas wel zeer late, erkenning van het goed recht en het wetenschappelijk belang der „kleinere talen”, waarvoor hij steeds was opgekomen.

Het kon wel niet anders, of de studie van deze talen van Zuid-Celebes bracht Kern op het terrein van de taalvergelijking. In het bijzonder heeft hij zich beziggehouden met het nagaan van de rol der prefixen in de woordvorming. Meer dan een artikel heeft hij aan een der voorvoegsels gewijd. In een uitvoerige verhandeling heeft hij voorts het onderwerp: Wortels en grondwoorden, besproken. Dit artikel heeft een omvangrijk naschrift, waarin gegevens, ontleend aan het toen juist posthuum verschenen boek van de Decnse geleerde K. Wulff: *Ueber das Verhältnis des Malayo-Polynesischen zum Indo-Chinesischen*, ter aanvulling van het betoog zijn opgenomen.

Van Kerns vertrouwdheid met de Islam in Indonesië getuigen, behalve enkele kleinere opstellen in dit tijdschrift, allereerst de artikelen, die hij verzorgd heeft in de eerste uitgave van de Encyclopaedie van de Islam. Voorts verscheen er, kort voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog, van Kerns hand een goede samenvatting van de ons bekende historische gegevens over de verbreiding van de Islam in Indonesië, opgenomen in het eerste deel van de grote *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië*, die onder leiding van dr. F. W. Stapel aan het verschijnen was. Op populaire wijze, en zich tot enkele hoofdzaken beperkende behandelde hij voorts de Islam in Indonesië in een afzonderlijk boekwerkje, dat in 1947 verscheen en redelijk vlot van de hand ging, zodat het kort voor zijn overlijden aan een herdruk toe was.

Het was niet alleen de geschiedenis van de Islam, die Kerns belangstelling had. Voor zover mij bekend, was de eerste pennevrucht, die van zijn hand uitkwam, een kort overzicht van de geschiedenis der Preanger regentschappen, en wie de lijst van zijn geschriften nagaat, zal daarin verscheidene andere historische bijdragen aantreffen, terwijl een artikel over Tjërbon in de eerste eeuwen van zijn bestaan (waarop dr. Hoesein Djajadiningrat waardevolle kanttekeningen leverde) de reeks besluit. Afzonderlijke vermelding verdient het omvangrijke artikel over de „Javaansche Rechtsbedeeling”, dat tot ondertitel heeft: Een bijdrage tot de kennis der geschiedenis van Java. Hoe men dit heeft op te vatten, kan blijken uit de volgende zinsnede, die ontleend is aan de korte inleiding tot de zes hoofdstukken van deze studie: „... omtrent de wijze waarop 't recht werd toegepast, de organen welke aan 't staatsgezag daarbij ten dienste stonden en de hoofdbestanddelen waaruit 't toegepaste recht bestond, is wel een en ander bekend dat, met elkaar in verband beschouwd, een voorstelling vermag te geven die naast andere tafereelen uit 't oud-Javaansche leven, een plaats verdient”. Gerangschikt onder de titels Tjërbon; Priangan; Mataram, Soerakarta,

Jogjakarta; de landraad te Semarang; Bantën volgt dan een zeer lezenswaardige samenvatting van gegevens omtrent het samenspel van vorstenrecht, volksrecht, moslims recht en Compagniesbemoeienis met de rechtspraak in het Javaanse land; een overzicht, waaraan geen die van dit onderwerp studie maakt, voorbij zal kunnen gaan.

Onder al deze bedrijven door bleef Kern zich echter voortdurend ook met de Soendase wereld bezighouden. Allereerst met de taal en de letterkunde. Van de werken van de na zijn verblijf in Indonesië opgekomen Soendase schrijvers als Salmoen, Moh. Ambri en Memed Sastrahadiprawira, nam hij steeds met grote belangstelling kennis, en hij wist elk naar zijn eigen aard te waarderen. En al lezende, maakte hij lexicografische aantekeningen en verzamelde hij gegevens van allerlei aard. Zo leest men b.v. in het artikel over *De Soendase Umpak Basa* (de, onveranderlijke, aankondigers van het werkwoord dat komen gaat): „Het aantal umpak basa is zeer groot, ik heb er voor en na een duizendtal verzameld . . .” Door al zulk materiaal bijeen te brengen heeft Kern een uitermate nuttig werk verricht, waarvan, naar het zich laat aanzien, nog generaties na hem profijt zullen hebben, en het is een verheugend feit, dat de kopij van een nieuw Soendaas—Nederlands woordenboek — voor welks samenstelling hem enige jaren een Soendaas assistent was toegevoegd — thans nagenoeg persklaar is, zodat de verschijning van het boek zich niet lang meer zal laten wachten.

Wanneer men bedenkt, dat het bestaande Soendase woordenboek, dat van Coolsma, van 1884 dateert, en dat het, trots de aanzienlijke uitbreiding, die het bij de herdruk van 1913 onderging, met name voor de jongere litteratuur de lezer heel dikwijls in de steek laat, dan is er alle reden, Kern dankbaar te zijn, dat hij het moeizame en tijdrovende werk van de samenstelling van een nieuw woordenboek op zich heeft willen nemen. Van de bezwaren, die zulk een arbeid oplevert, wanneer men niet in het land zelf verkeert en ruimschoots navraag kan doen, was Kern, die ze persoonlijk ondervond, terdege overtuigd, doch hij was nuchter genoeg om het niet-volstrekt-ideale woordenboek, dat gereed komt, te stellen boven het ideale, dat in de pen blijft of nooit afkomt.

Want Kerns devies was: te doen wat hij kon en te geven wat hij vermocht. Dat bleek ook duidelijk, toen hij de taak op zich nam, de door R. Memed Sastrahadiprawira aangevangen, maar door diens dood onvoltooid gebleven vertaling van het werk van Hasan Mustapa over de adatgebruiken der Soendanezen, voort te zetten. R. Memed had van dit boek gezegd, dat het vanwege de moeilijke stijl ongenietbaar was,

en dat hij slechts kon pogen, de inhoud zo getrouwelijk mogelijk weer te geven. Toen er na R. Memeds vroegtijdige dood geen even geschikte of bekwame Soendase vertaler kon worden gevonden, verklaarde Kern zich bereid, zelf de vertaling ter hand te nemen; zoals hij in zijn inleiding opmerkt, indachtig aan het „le mieux est l'ennemi du bien”. Hij heeft in de aanvang nog wel met relaties in de Preanger over duistere zinswendingen gecorrespondeerd, maar het werk werd voltooid in 1944, toen er al jaren lang van correspondentie geen sprake meer kon zijn. Dit maakt de prestatie slechts te meer opmerkelijk.

Reeds aanstonds na zijn vestiging te Leiden werd Kern uitgenodigd, zitting te nemen in het bestuur van onderscheidene wetenschappelijke verenigingen en instituten. Hij werd secretaris, later penningmeester van het Instituut Kern, de naar zijn vader genoemde instelling, die de studie van de Indische en de Indonesische archaeologie behartigt. Ook trad hij van 1927-1937 op als secretaris van het Oostersch Instituut en was hij van 1936-1955 voorzitter van de Islam-stichting. Reeds in 1926 was hij aangezocht, zitting te nemen in het bestuur van de Adatrechtstichting. Op de vooroorlogse congressen van het Oostersch Genootschap was hij een geregeld spreker. Bijzonder na aan het hart lag hem ons Instituut, welks belangen hij in de periode van 1927-1951 gedurende twintig jaar als bestuurslid heeft helpen behartigen. In de moeilijke oorlogsjaren, toen het tengevolge van de maatregelen van de bezetter steeds bezwaarlijker werd, de Bijdragen gevuld te krijgen, zijn deze mede dank zij zijn activiteit blijven verschijnen. Het erelidmaatschap, hem op zijn tachtigste verjaardag verleend, was dan ook in alle opzichten verdiend.

Wie de lijst van Kerns geschriften overziet, wordt getroffen door de verscheidenheid van de terreinen, waarop hij zich heeft bewogen, maar het zal hem evenmin ontgaan, dat op meer dan een terrein Kern zich pas na zijn repatriëring is gaan bewegen. De bestuurlijke periode van zijn leven, waarin hij zich in toenemende mate met praktische vragen was gaan bezighouden, is dan voorbij, en zijn studiezin krijgt alle gelegenheid, zich te ontplooien. Het opmerkelijke daarbij is, dat het wel lijkt of de leeftijd geen vat op hem heeft: in de jaren waarin anderen, na dertig jaar tropendienst hun rust nemende, zich wijden aan het „tunggu mati”, neemt Kern intensief deel aan het wetenschappelijke leven aan en om de Leidse universiteit en vervult daarin tientallen jaren lang op zijn rustige, zwijgzame, soms wel eens al te gesloten wijze de taken waarvoor hij staat. Dat het hem wel eens moeite heeft

gekost, die taken aan jongeren over te dragen, is begrijpelijk; dat hij voor nieuwere opvattingen en werkwijzen niet altijd even toegankelijk was, kan bij de hoge leeftijd, die hij bereikte, niet verbazen, en vermindert ons respect voor zijn persoon niet. Zijn toewijding aan de Indonesische studiën, zijn kunde, werkkraft, en tot het laatst toe ongeknotte ijver dwingen blijvende eerbied af.

Noordwijk, 31 Dec. 1958.

G. W. J. DREWES.

LIJST DER GESCHRIFTEN VAN R. A. KERN.

1898. Geschiedenis der Preanger-Regentschappen. De Vries en Fabricius Boekhandel, Bandoeng, 1898. 55 bl.
1900. Dwerghertverhalen uit den Archipel. Sundasche verhalen. T.B.G. 42, bl. 356-386.
1901. Een Javaansch sprekende bevolking in de Preanger-Regentschappen. B.K.I. VI-8 (dl. 52), bl. 381-392.
1904. Soendasche bezweringsformules. B.K.I. VII-2 (dl. 56), bl. 603-610.
Priangansche toestanden. 't Grootgrondbezit. Ind. Gids 26, bl. 1816-1824.
Iets over een oude wijze van lijkbezorging op Java. T.B.G. 47, bl. 386.
1905. Regeeringsinnemenging in de inlandsche huishouding. V. Ind. Gen. 1905, bl. 37-59.
De controleurs en 't concubinaat. T.v.h. Binnenl. Bestuur 28, bl. 250-252.
De aanstaande herziening van den Landrente-aanslag in Priangan. T.v.h. Binnenl. Bestuur 29, bl. 132.
1906. 't Lëmës in 't Soendaasch (met woordenlijst). B.K.I. VII - 5 (dl. 59), bl. 385-561.
Het landelijk stelsel in het Bantënsche rijk. Ind. Gids 28, bl. 685-708.
De Inlandsche Gemeente-ordonnantie. Ind. Gids 28, bl. 1473-1488.
Een merkwaardig adatgevat in zakè grondbezit. R. in N.I. dl. 87, bl. 175-176.

1908. Eenige Soendasche fabels en vertels. B.K.I. VII - 6 (dl. 60), bl. 62-88.
 Uit oude bescheiden. Tijdschr. v. h. Binnenl. Bestuur 34, bl. 157-195.
 A Malay cipher Alphabet. Journal R. Anthropological Institute, vol. 32, bl. 207-211.
1909. De wajang beber van Patjitan. T.B.G. 51, bl. 338-356.
1912. (Uit) Vreemde Koloniën. Kol. Tijdschrift 1, bl. 498; 631; 740; 849; 996.
 De bestuursreorganisatie. Kol. Tijdschrift 1, bl. 129-171.
 Ontwikkeling van 't pandrecht. Ind. Gids 34, bl. 158-168.
 1912-'13, bl. 149.
 Hervorming van het Inlandsch Grondbezit op Java. V. Ind. Gen. 1912-1913, bl. 149.
1914. Na de afschaffing der heerendiensten. Kol. Tijdschrift 3, bl. 653-656.
1918. Na tien jaren. Krimineel-statistische bijdrage. Kol. Studiën 2, II, bl. 245-249.
1919. 't Onderwijs in den Volksraad en op 't eerste Indische onderwijskongres. Een nabetrachting. Kol. Tijdschrift 8, bl. 1-11.
1920. Verslag van de Commissie tot herziening van de Staatsinrichting van Ned.-Indië, Weltevreden, 1920. Nota van het Lid der Cie. R. A. Kern, bl. 673-685.
1921. Verkiezing van dorpschoude in vroeger tijd. Kol. Tijdschrift 10, bl. 673-685.
1923. Losse gegevens over het Alasland. T.B.G. 62, bl. 234-240.
 Over 't Lampoengsche volk. V. Ind. Gen. 1923, bl. 69-108.
1924. Wali Poehoen. T.B.G. 64, bl. 580-586.
1926. Tjindèn en plangi in Gresik. Djawa 6, bl. 193-194.
1927. Javaansche rechtsbedeeling. Een bijdrage tot de kennis der geschiedenis van Java B.K.I. 83, bl. 316-445.
 De reis van Koning Hajam Woeroek door Lamadjang in 1359 A.D. Tijdschr. K. Aardr. Gen. 2e Serie, dl. XLIV (1927), bl. 613-624.
 Nog eens de reis van Koning Hajam Woeroek door Lamadjang in 1359 A.D. Verslag 5e Congres Oostersch Genootschap, bl. 42-43.
 Wanneer is Modjowarno gesticht? Med. T. v. Zendingswet. 1927, bl. 33.
1928. Boegineesche scheppingsverhalen. Feestbundel Kon. Bat. Gen. I, bl. 297-312.
1929. Uit het dagelijksch leven van den bestuursambtenaar op Java voor 100 jaar. Kol. Tijdschrift 18, bl. 42-56.
 Het verbaal prefix si- in eenige Austronesische talen. Verslag 6e Congres Oostersch Genootschap, bl. 29-30.

1930. Togog en Semar als eerste aardbewoners. *Djawa* 10, bl. 184.
1931. Een Makassaarsch heldendicht. *Kol. Tijdschrift* 20, bl. 186-209; 278-296.
Enkele aantekeningen op G. Coedès' uitgave van de Maleische inschriften van Çriwijaya. *B.K.I.* 88, bl. 508-513.
Deutung des -in- Infixes in den Austronesischen Sprachen. *Acta Orientalia* IX, bl. 1-58.
1932. 't Prefix ha-. *B.K.I.* 89, bl. 117-120.
1933. Maleisch mempelam en verwante vormen. *B.K.I.* 90, bl. 145-147.
Een Soendaasch schrijver. Verslag 7e Congres Oostersch Genootschap, bl. 30-32.
1935. De partikel *pa* in de Indonesische talen. *B.K.I.* 92, bl. 5-122.
Djandji Dalem. *B.K.I.* 92, bl. 471-476.
1936. Een vroeg beoefenaar van het Javaansch (Gottlieb Brückner, 1785-1857). Verslag 8e Congres Oostersch Genootschap, bl. 40-41.
1937. Lawai, Lawe. *Tijdschr. K. Aard. Gen.*, 2e Serie, dl. LIV, bl. 391-392.
1938. Kabajan. *B.K.I.* 97, bl. 425-430.
De verbreiding van den Islam. In: *Geschiedenis van Ned.-Indië onder leiding van Dr F. W. Stapel*. Amsterdam, dl. I, bl. 229-365.
Gender in Buginese. *Acta Orientalia* XVII, bl. 229-234.
1939. Het persoonlijk voornaamwoord *aku*. *B.K.I.* 98, bl. 249-252.
I La Galigo. *Catalogus der Boegineesche, tot den I La Galigo-cyclus behoorende handschriften enz. Legatum Warnerianum*, Leiden, VIII en 1088 bl.
1940. Radjègwësi. *Djawa* 20, bl. 272.
De Soendasche ö-klank. *B.K.I.* 99, bl. 111-118.
De beteekenis van het woord *dalang*. *B.K.I.* 99, bl. 123-124.
Pun, pura. *B.K.I.* 99, bl. 125-128.
Boegineesche en Makassaarsche taalkundige bijdragen. *B.K.I.* 99, bl. 295-338.
Het Soendasche pantoenverhaal Loetoengkasaroeng. *B.K.I.* 99, bl. 467-500.
1941. Rakai. *B.K.I.* 101, bl. 95-96.
Een Maleische brief van Nicolaus Engelhard. *B.K.I.* 101, bl. 207-210.
Gelijkheid en verschil van voorvoegsels in Indonesische talen. *B.K.I.* 101, bl. 341-394.
Godsdienstige rechtspraak en voorwaardelijke verstooting in Palembang. *Adatrechtbundel XLI: Sumatra*, bl. 594-601.

1943. De Soendasche Umpak Basa. B.K.I. 102, bl. 81-94.
Wortels en grondwoorden in Austronesische talen. B.K.I. 102, bl. 275-370.
Joartan wedergevonden? B.K.I. 102, bl. 539-554.
1945. De Javaan als Moslim. In: Poortenaar en Coolhaas, Onder Palmen en Waringins. Geest en godsdienst van Insulinde, bl. 156-173.
1946. Hadji Hasan Moestapa, Over de gewoonten en gebruiken der Soendanezen. Uit het Soendaasch vertaald en van aantekeningen voorzien. Verh. Kon. Inst. dl. V, 290 bl.
1947. De Islam in Indonesië. 's-Gravenhage 1947. 117 bl.
Djakat Anak. B.K.I. 103, bl. 547-554.
1948. Ho-Ling. Orientalia Neerlandica, bl. 402-413.
The vocabularies of Iacob le Maire. Acta Orientalia XX, bl. 216-237.
Proeve van Boegineesche geschiedschrijving. B.K.I. 104, bl. 1-32.
Zang en tegenzang. B.K.I. 104, bl. 119-136.
Tweeërlei prefix ka- in de Austronesische talen. B.K.I. 104, bl. 137-199.
1952. Pati Unus en Sunda. B.K.I. 108, bl. 124-131.
1956. Anitu. Journal of Austronesian Studies I (1956), bl. 5-7.
1957. Het Javaanse Rijk Tjërbon in de eerste eeuwen van zijn bestaan. B.K.I. 113, bl. 191-200.
Een kaart van Mataram. B.K.I. 113, bl. 205.

Artikelen in de *Encyclopaedie van de Islam*:

Adatrecht	Pangulu	Patani
Djakat	Pasantren	Prang Sabil
Padri	Pasè	Puwasa.

In voorbereiding: Soendaas—Nederlands Woordenboek, dat thans persklaar wordt gemaakt.